

رابطه سبک زندگی اسلامی والدین بر رشد اخلاقی دانش آموزان پسر شرق شهر تهران

زهرا واحدی طزرقی^۱، معصومه بهبودی^۲*

چکیده

مقدمه: مذهب و معنویت به عنوان سپری در برابر مشکلات و ناراحتی های افراد قرار گرفته و موجب کاهش اختلال روانی و ارتقاء سطح سلامت روانی افراد می شود پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه ی سبک زندگی اسلامی والدین با رشد اخلاقی دانش آموزان پسر شرق شهر تهران انجام شد.

روش پژوهش: پژوهش حاضر از نوع توصیفی- همبستگی بود. جامعه آماری شامل تمامی دانش آموزان پسر منطقه شرق شهر تهران و والدین آن ها در سال ۱۴۰۱ بودند. نمونه ی آماری شامل ۲۵۰ نفر و با روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای انجام شد. ابزار پژوهش شامل آزمون سبک زندگی اسلامی (فرم کوتاه) کاویانی (۱۳۸۸) و مقیاس رشد اخلاقی کودکان، نوجوانان و جوانان لطف آبادی (۱۳۹۰) بود.

یافته ها: یافته های حاصل از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره نشان داد که بین سبک زندگی اسلامی والدین با رشد اخلاقی فرزندان پسرشان همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. بین سبک زندگی اسلامی والدین با مولفه های رشد اخلاقی فرزندان؛ اخلاق زیست محیطی، اخلاق فردی، اخلاق در مناسبات خانوادگی، اخلاق اجتماعی و اخلاق انسانی ارتباط و همبستگی معناداری مشاهده نشده است. اما بین سبک زندگی اسلامی والدین با اخلاق متعالی فرزندان پسر ارتباط و همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. **نتیجه گیری:** براساس یافته های مطالعه می توان گفت با افزایش سطح و میزان سبک زندگی اسلامی والدین، میزان و سطح اخلاق متعالی در فرزندان پسرشان افزایش و ارتقاء پیدا می کند.

واژگان کلیدی: اخلاق عرفی، رشد اخلاقی، سبک زندگی اسلامی والدین، کودکان

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۲/۷/۱۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۶/۱۷

استناد: واحدی طزرقی ز، بهبودی م. رابطه سبک زندگی اسلامی والدین بر رشد اخلاقی دانش آموزان پسر شرق شهر تهران، خانواده و بهداشت، ۱۴۰۲؛ ۱۳(۲): ۹۸-۸۸

^۱ - کارشناسی ارشد، رشته مشاوره مدرسه، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، تهران، ایران، 0009-0000-3962-3043، Zahravahediot22@gmail.com

^۲ - نویسنده مسئول، استادیار، گروه مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، تهران، ایران mabehboodi@gmail.com

مقدمه:

با اینکه بشر امروزی در عرصه های گوناگون، به ویژه در قلمرو علم و فناوری به موفقیت های چشمگیر دست یافته است، اما در مقوله اخلاق و تربیت اخلاقی با چالش ها و مشکلات زیادی دست به گریبان است. وجود مسائل و چالش های گوناگون غیراخلاقی در جوامع بشری، پرداختن به دیدگاه ها و اندیشه های جدید و تلاش برای حل کردن این مسائل را ضروری می نماید (۱). این تأکید از نظر پژوهشی در تعداد پژوهش هایی که طی سال های اخیر در مورد رابطه رفتار و ارزش های اخلاقی با متغیرهای مختلف در مجلات علمی-پژوهشی منتشر شده به خوبی قابل رؤیت است. در عین حال این توجه، خبر از زنده شدن مجدد نیاز به معیارهای اخلاقی برای هدایت رفتارهای انسانی دارد (۲). اخلاق «بخش جدایی ناپذیر زندگی انسانی است، لذا افراد باید قدرت خود را با مهارت های اجتماعی ترکیب کنند تا بتوانند به اخلاق نیکو و حسن رفتار به هنگام مرادوات اجتماعی نائل شوند و به کمک اخلاق، قوانین و درست و غلط های راهنمای رفتار بر اساس اصول مورد قبول اجتماع را بیاموزند (۳). مساله ((رشد اخلاقی)) در طول قرن ها از مهمترین مسایل اجتماعی مورد توجه بوده است. مسایل اخلاقی در زمان ما اهمیت ویژه ای دارد، چراکه نظریه پردازان مختلفی هر یک بنا بر زمینه ایدئولوژیکی و فرهنگی در این زمینه نظریه پردازی نموده اند و اکثر آنها نتوانسته اند از زندگی عرفی انسان فرا تر رفته و بنیان های روحانی و عقلانی و انگیزشی در اخلاق را که ریشه در خلقت الهی و فطرت آدمی دارد مورد توجه قرار دهند (۴). در حوزه تعلیم و تربیت یکی از مهم ترین، تأثیر گذارترین و در عین حال، دشوارترین مباحث، رشد اخلاقی و اخلاقی بارآوردن کودکان است. از این رو، پرداختن به مباحث مربوط به اخلاق و به تبع آن رشد اخلاقی از جایگاه رفیعی برخوردار است (۵). در مورد شکل گیری اخلاق نظریه های گوناگونی وجود دارد که هریک بر جنبه متفاوتی از اصول اخلاقی تأکید می کنند. در نظریه روان تحلیل گری بر جنبه احساسی شکل گیری وجدان فروید، و گناه به عنوان عوامل برانگیزاننده رفتار خوب به ویژه همانند سازی تأکید می شود. براساس نظریه رفتارنگری، تقویت مثبت، علت داشتن نیز استانداردهای اخلاقی در افراد است. در نظریه شناختی تحولی بر تفکر و توانایی استدلال کودکان و در نظریه یادگیری اجتماعی، بر نحوه ای که رفتار اخلاقی از طریق تقویت و سرمشق گیری از الگو آموخته می شود، تأکید می شود (۶). بررسی های نشانگر آن است که تحول اخلاقی در طول یک ردیف پیازه ساخت های شناختی تحول می یابد و در هر مرحله، ساخت مشخص بر اساس نظام پیازه، اخلاق خود را دارد (۷). کلبِرگ تبیین کرد و به توصیف سه سطح اخلاقی که را با مفهوم عدالت هر کدام دارای دو مرحله بودند پرداخت: سطح اول (اخلاق)؛ مرحله یک: جهت گیری تنبیه و اطاعت، و مرحله دو: پیش عرفی؛ مرحله سوم: ۱۹ جهت گیری هدف وسیله ای؛ سطح دوم (اخلاق عرفی جهت گیری پسر خوب، دختر خوب، و مرحله چهارم: جهت گیری؛ مرحله پنجم: ۲۰ حفظ نظم اجتماعی سطح سوم) اخلاق پس عرفی جهت گیری پیمان اجتماعی، و مرحله ششم: جهت گیری اصول اخلاقی فراگیر و جهانی که در این مرحله، اخلاق کاملاً تحول یافته و جنبه جهانی پیدا کرده است (۶). از آنجا که در این مراحل به نحو فزاینده ای استانداردهای باثبات تر و کلی تری مورد استفاده قرار می گیرد، می توان انتظار داشت که رفتار اخلاقی فرد نیز به تدریج باثبات تر شود (۸). برخی از مراحل تحول اخلاقی در نظریه کلبِرگ، بر ارتباط بسیار نزدیک تحول اخلاقی با تحول شناختی که پایه تحول اخلاقی است، دلالت دارد و بیانگر آن است که انگیزه ایجاد تحول اخلاقی با پذیرش اجتماعی و حاصل می شود و لازمه آن، مشارکت فعال افراد در خود شکوفایی فرهنگ اجتماعی است (۹). بسیاری از متفکران می دانند؛ بنابراین، رفتار اخلاقی نیز هدف اصلی اخلاق را فداکاری در عمومی ترین سطح، رفتارهای فداکارانه ای است که با تمایل به ترویج رفاه شخصی و رفاه دیگران، برانگیخته می شود (۱۰). اخلاق در روابط انسانی به عنوان نظامی از ارزشها، افراد را ملزم می سازد که مسئولیت اجتماعی داشته و شهروندان شایسته ای باشند (۱۱). ارزشها منافع مشترکی را به وجود می آورند و بر ارزش نسبی منافع مختلف، پیامدهای متضاد و واکنش های متناوب نسبت به محیط تأثیر می گذارند (۱۲).

بر اساس مطالعات پیشین، یکی از مهم ترین که می تواند در ارتقای رشد اخلاقی کودکان نقش داشته باشد، خانواده و سبک زندگی آنهاست (۱۳). خانواده اولین جایی است که نوزاد آدمی پا به عرصه وجود می گذارد و تعامل و هم اندیشی اجتماعی شدن را در آنجا و از دامن مادر

می آموزد و به همراه سایر اعضای خانواده پرورش می یابد. به همین دلیل لازم است والدین و سایر اعضای خانواده در پرتو آموزه های اسلامی با تحولات جسمانی و روانی یکدیگر و روش ها و اصول تربیت و ارضای نیاز ها آشنا باشند تا بتوانند سلامت روانی و تربیت انسانهای سالم از بعد روانی جسمی و ذهنی را تامین کرده و افرادی پر طراوت و با امید پرورش داده و وسیله جامعه ای سالم را پایه گذاری کنند. (۱۳). سبک زندگی اسلامی هدف را برای فرد روشن می کند و مایه تسلی در شرایط دردناک و تهدید کننده می شود. از طریق سبک زندگی اسلامی است که انسان در می یابد بین او و خداوند رابطه وجود دارد و این رابطه یا از راه قلب یا از راه عقل و یا به وسیله اجرای مراسم و اعمال مذهبی برقرار می شود. مذهب و معنویت به عنوان سپری در برابر مشکلات و ناراحتی های افراد قرار گرفته و موجب کاهش اختلال روانی و ارتقاء سطح سلامت روانی افراد می شود (۱۴). در پژوهش حاضر، سعی شده ارتباط سبک زندگی اسلامی والدین با رشد اخلاقی کودکان مورد بررسی قرار گیرد و به این سؤال اساسی پاسخ دهد؛ سبک زندگی اسلامی والدین با رشد اخلاقی فرزندان (دانش آموزان) پسر شرق شهر تهران رابطه ای معنادار دارد؟

روش پژوهش:

روش پژوهش حاضر از نوع توصیفی- همبستگی بود. جامعه آماری شامل تمامی دانش آموزان پسر منطقه شرق شهر تهران و والدین آن ها در سال ۱۴۰۱ بودند. نمونه ی آماری با توجه به متغیرها که در مجموع خرده مقیاس پرسشنامه ها که ۲۲ خرده مقیاس بود ضرب در ۱۰ شد که ۲۲۰ نفر به دست آمد و برای جلوگیری از افت آزمودنی حدود ده درصد به این تعداد اضافه شد که در مجموع ۲۵۰ نمونه انتخاب شد. نمونه گیری به صورت تصادفی خوشه ای چند مرحله ای انجام شد. شرق شهر تهران شامل مناطق ۳، ۴، ۱۵، ۱۴، ۱۲، ۸ می باشد. که از شرق شهر تهران دو منطقه به قید قرعه انتخاب شد، از هر منطقه دو مدرسه انتخاب شد و از هر مدرسه ۷۵ دانش آموز به قید قرعه انتخاب شدند، پرسش نامه های مخصوص والدین به والدین دانش آموزان و سپس پرسش نامه ی مخصوص دانش آموزان به فرزندان این خانواده ها داده شد و طبق توضیحات داده شده آزمون ها کامل اجرا شد. در این پژوهش جهت گردآوری اطلاعات و سنجش متغیرها از آزمون های زیر استفاده شده است.

آزمون سبک زندگی اسلامی (فرم کوتاه): این آزمون را کاویانی (۱۵) ساخته و روایی آن را تایید کرده است. ۷۵ آیتم دارد که پاسخگویان باید با توجه به وضعیت زندگی فعلی خود، به هر کدام در یک طیف ۴ درجه ای "از خیلی کم تا خیلی زیاد" پاسخ دهند. هر آیتم با توجه به اهمیتش، ضریبی ۱ تا ۴ می گیرد. نمره کل آزمودنی، حداقل ۱۴۱ و حداکثر ۵۷۰ خواهد بود. ۱۰ شاخص زیر مقیاس های این آزمون را تشکیل می دهند که عبارتند از: شاخص اجتماعی (۱۱ آیتم)، باورها (۶ آیتم)، عبادی (۶ آیتم)، اخلاق (۱۱ آیتم)، مالی (۱۲ آیتم)، خانواده (۸ آیتم)، سلامت (۷ آیتم)، تفکر و علم (۵ آیتم)، امنیتی-دفاعی (۴ آیتم)، زمان شناسی (۵ آیتم). ضریب پایانی کل این آزمون ۰/۷۱ است. نتایج تحلیل عوامل نیز روایی و ساختار عاملی مناسبی را برای آن نشان داده است. روایی همزمان آن با آزمون جهت گیری مذهبی، ۰/۶۴ بدست آمده است (۱۵). نمونه ای از عبارت این پرسشنامه: "مدتی از شب را به عبادت می پردازیم." فرستم برای خواندن قرآن کم است"، پایایی این آزمون برای زیر مقیاسهای آن عبارتند از شاخص اجتماعی ۰/۴۱، باورها ۰/۴۶، عبادی ۰/۳۰، اخلاق ۰/۶۴، مالی ۰/۳۲، خانواده ۰/۴۰، سلامت ۰/۴۲، تفکر و علم ۰/۵۱، امنیتی-دفاعی ۰/۳۰ و زمان شناسی ۰/۳۰.

مقیاس رشد اخلاقی کودکان، نوجوانان و جوانان: این پرسشنامه توسط لطف آبادی (۱۶)، سوالات این آزمون در شش مقوله اخلاقی، و برای هر مقوله سه سوال داستانی، طراحی شده است. این شش مقوله اخلاقی عبارتند از: اخلاق زیست-محیطی، اخلاق مراقبت از خود یا

اخلاق فردی، اخلاق در مناسبات خانوادگی، اخلاق اجتماعی، اخلاق انسانی، و اخلاق مینوی (یامتعالی). هریک از هجده سوال آزمون با یک یا چند مقیاس شش درجه ای قضاوت اخلاقی مورد سنجش قرار گرفته است. هریک از هجده سؤال آزمون با یک یا چند مقیاس شش درجه ای قضاوت اخلاقی مورد سنجش قرار گرفته است. برای سنجش امتیاز هر بعد، مجموع امتیازات مربوط به آن بعد را با هم جمع نمایید. روایی پرسشنامه با استفاده از نظرات اساتید راهنما و مشاور، خوب ارزیابی و تایید شده است. همچنین پایایی آن نیز با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ محاسبه گردید. آلفای این پرسشنامه بالای ۷۰ درصد بدست آمد که نشان دهنده پایایی قابل قبول این پرسشنامه می باشد. جهت تجزیه و تحلیل داده ها و برای پاسخگویی به فرضیات تحقیق از آزمون همبستگی و رگرسیون چندمتغیره استفاده شد. کلیه مراحل تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS-۲۵، انجام شد.

یافته ها:

یافته های توصیفی در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	کجی	کشیدگی
اجتماعی	۲۵/۹۵	۰/۸۹	-۱/۲۷	۵/۹۶
باورها	۲۳/۱۶	۱/۸۶	-۲/۰۶	۶/۶۷
عبادی	۲۱/۳۹	۴/۰۶	-۱/۸۴	۳/۰۱
اخلاقی	۲۱/۴۶	۲/۶۳	۰/۲۳۳	۰/۷۲
مالی	۳۶/۸۵	۳/۰۶	-۲/۴۰	۷/۱۰
خانواده	۱۷/۱۲	۱/۹۴	۱/۲۲	۳/۷۴
سلامت	۱۵/۸۱	۱/۶۳	۰/۲۶۲	۳/۷۱
تفکر و علم	۶/۸۲	۳/۰۸	۲/۳۳	۵/۶۲
امنیتی- دفاعی	۵/۰۹	۲/۰۳	۲/۷۲	۸/۲۰
زمان شناسی	۱۲/۵۷	۰/۹۸	-۲/۸۳	۸/۶۲
نمره کل	۱۸۶/۳۰	۵/۴۶	-۰/۳۸۷	۱/۸۹
رشد اخلاقی	۲۴/۱۳	۲/۵۷	۱/۷۰	۵/۷۱
اخلاق فردی	۱۳/۹۹	۲/۰۸	۱/۶۴	۴/۰۹
اخلاق در مناسبات خانوادگی	۲۲/۳۷	۱/۶۲	۱/۷۸	۵/۶۸
اخلاق اجتماعی	۱۶/۶۷	۳/۸۴	۱/۶۴	۴/۵۱
اخلاق انسانی	۴۴/۱۰	۶/۸۳	-۲/۸۵	۸/۶۵
اخلاق متعالی	۴۱/۰۱	۱/۹۰	۰/۱۶۶	۳/۷۱
نمره کل	۱۶۲/۰۸	۴/۷۵	۰/۲۶۴	۰/۸۸۱

جدول ۱، میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش را که شامل سبک زندگی اسلامی و رشد اخلاقی می شد را در بین شرکت کنندگان این پژوهش نشان می دهد. همانطور که مشاهده می شود کجی و کشیدگی تمامی متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش در محدوده نرمال قرار دارد.

جدول ۲: تحلیل رگرسیون سبک زندگی اسلامی والدین بر رشد اخلاقی فرزندان پسر

متغیر پیش‌بین	ضریب همبستگی	مجذور ضریب همبستگی	مجذور ضریب همبستگی چندگانه	خطای استاندارد
	چندگانه R	چندگانه R ²	تعدیلی	برآورد
سبک زندگی اسلامی	۰/۳۱۲	۰/۱۳۶	۰/۱۲۵	۱۳/۷۳۶

نتایج مندرج در جدول ۲ نشان می‌دهد که سبک زندگی اسلامی والدین تقریباً توانسته ۳۱ درصد از واریانس رشد اخلاقی فرزندان پسر را در بین دانش‌آموزان پسر شرق استان تهران تبیین نماید.

جدول ۳: نتایج تحلیل واریانس رگرسیون متغیر پیش‌بین بر رشد اخلاقی فرزندان پسر

مدل	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	معناداری
رگرسیون	۵۱/۵۳	۱	۵۱/۵۳		
باقیمانده	۴۹۳۶/۴۵	۲۴۸	۲۲/۴۳	۲۰/۷۲	۰/۰۰۱
کل	۴۹۸۷/۹۸	۲۴۹	-		

بر اساس نتایج جدول ۴-۵ با توجه به مقدار تحلیل واریانس بدست آمده مسیر پیش‌بینی رشد اخلاقی فرزندان پسر در دانش‌آموزان پسر شرق تهران توسط سبک زندگی اسلامی والدینشان ($F=20/72$) در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار می‌باشد.

جدول ۴: ضرایب رگرسیون برای پیش‌بینی رشد اخلاقی فرزندان بر اساس سبک زندگی اسلامی والدین

مدل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده		سطح معناداری
	B	خطای استاندارد	بتا	t	
ضریب ثابت	۱۷۹/۳۱	۱۱/۳۸	-	۱۵/۷۴	۰/۰۰۱
سبک زندگی اسلامی والدین	۰/۵۱	۰/۰۶۵	۰/۳۵	۶/۵۱	۰/۰۱۳

بر اساس نتایج بدست آمده از جدول ۴، سبک زندگی اسلامی والدین با ضریب بتا (۰/۳۵) قادر به پیش‌بینی و تبیین معنادار رشد اخلاقی فرزندان پسر بوده است ($P<0/05$).

جدول ۵: نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین سبک زندگی اسلامی والدین با رشد اخلاقی فرزندان پسر

متغیرها	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
سبک زندگی اسلامی والدین/ رشد اخلاقی فرزندان پسر	۰/۳۵	۰/۰۱۳

بر اساس نتایج مندرج در جدول ۵، بین دو متغیر سبک زندگی اسلامی والدین با رشد اخلاقی فرزندان پسرشان ارتباط و همبستگی معناداری مشاهده نشده است ($P < 0/05$).

بر اساس آنچه که از طریق دو آزمون ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون در پاسخ به سوال اول پژوهش حاضر به دست آمد، مشخص شد که بین دو متغیر سبک زندگی اسلامی والدین با رشد اخلاقی فرزندان پسرشان ارتباط و همبستگی معناداری وجود دارد.

جدول ۶: نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین سبک زندگی اسلامی والدین با مولفه‌های رشد اخلاقی فرزندان پسر

متغیرها	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
سبک زندگی اسلامی والدین/ اخلاق زیست محیطی	۰/۰۹	۰/۱۲
سبک زندگی اسلامی والدین/ اخلاق فردی	۰/۰۳	۰/۶۳
سبک زندگی اسلامی والدین/ اخلاق در مناسبات خانوادگی	۰/۰۹	۰/۱۲
سبک زندگی اسلامی والدین/ اخلاق اجتماعی	۰/۰۷	۰/۲۴
سبک زندگی اسلامی والدین/ اخلاق انسانی	۰/۰۳	۰/۶۲
سبک زندگی اسلامی والدین/ اخلاق متعالی	۰/۱۷	۰/۰۱

بر اساس نتایج حاصل از جدول ۶، بین سبک زندگی اسلامی والدین با مولفه‌های رشد اخلاقی فرزندان؛ اخلاق زیست محیطی، اخلاق فردی، اخلاق در مناسبات خانوادگی، اخلاق اجتماعی و اخلاق انسانی ارتباط و همبستگی معناداری مشاهده نشده است ($P > 0/05$). اما بین سبک زندگی اسلامی والدین با اخلاق متعالی فرزندان پسر ارتباط و همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد ($P < 0/01$)؛ بدین معنی که با افزایش سطح و میزان سبک زندگی اسلامی والدین، میزان و سطح اخلاق متعالی در فرزندان پسرشان افزایش پیدا می‌کند.

بحث و نتیجه گیری:

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه‌ی سبک زندگی اسلامی والدین با رشد اخلاقی دانش آموزان پسر شرق شهر تهران انجام شد. نتایج نشان داد که بین دو متغیر سبک زندگی اسلامی والدین با رشد اخلاقی فرزندان پسرشان ارتباط و همبستگی معناداری وجود دارد. یافته حاصل با نتایج پژوهش‌های بوسلیکی (۱۷)، میکاییلی و همکاران (۱۸)، شعاع کاظمی و همکاران (۱۹)، پیمان نیا و برومندنسب (۲۰) همسوئی دارد. پژوهش بوسلیکی (۱۷)، با مروری بر یافته‌های روان‌شناسی اخلاق و با روش اسنادی، عوامل رشد اخلاقی کودکان در خانواده را شناسایی و معرفی نموده است. حوزه تأثیر این عوامل، اخلاق اجتماعی است. این نوشتار به خانواده‌های هسته‌ای شامل والدین و فرزندان می‌پردازد و به خانواده گسترده نمی‌پردازد. شعاع کاظمی و همکاران (۱۹)، نشان داد که بین دینداری والدین و رشد اخلاقی کودکان رابطه معناداری وجود دارد و مراحل رشد اخلاقی کودکان ۷ تا ۱۲ سال با الگوی کلبگ مطابقت دارد به گونه‌ای که به موازات بالا رفتن سن، سطح استدلال اخلاقی آنان نیز رشد می‌یابد و بین تربیت دینی والدین و رشد اخلاقی کودکان دبستانی رابطه معنادار وجود دارد. یافته‌های حاصل از پژوهش پژوهش پیمان نیا و برومندنسب (۲۰)، نشان داد میان سبک‌های فرزندپروری والدین و رشد اخلاقی نوجوانان رابطه معناداری وجود دارد. انسان براساس فطرت از آغاز تولد برای تربیت‌پذیری آمادگی دارد؛ بدیهی است هر چه این امر در سنین پایین‌تر انجام گیرد، نتایج آن درخشان‌تر خواهد بود؛ در دوره‌ی خردی مغز کودک برای دریافت هر نوع تاثیراتی آمادگی دارد؛ روی همین اصل کودک هر چه در اختیارش قرار گیرد، فوراً جذب می‌نماید. اخلاقی که در دوران کودکی کسب شده با شد در زندگی بعدی اثرات مهمی از خود بجای می‌گذارد. اگر در خانواده نقش فرهنگ سازی و درونی سازی ارزش‌ها، درست و به موقع انجام شود؛ مشکلات تربیتی بروز نمی‌یابد؛ امروزه

کارشناسان امور تربیتی معتقدند که اگر ما سرمایه گذاری‌های خود را از بسترسازی و پیشگیری‌ها آغاز کنیم، هم‌ریشه‌ای‌تر و هم ارزان‌تر کار خود را به پیش می‌بریم (۲۱). براساس نظریه روان تحلیلی، کودک در پذیرش قواعد و قوانین اخلاقی متکی بر ممنوعیت‌ها و نواهی عناصر و عوامل اجتماعی، بخصوص والدین خود است، زیرا توانایی تشخیص خوب یا بد بودن امور را ندارد و به دلیل ترس از تنبیه، بخصوص ترس از دست دادن محبت و عاطفه والدین، به سوی پذیرش قواعد اخلاقی می‌رود. پذیرش قواعد بیرونی به وسیله همانندسازی با والدین، بخصوص با والد هم‌جنس، تقویت می‌شود و پس از مدتی، کودک از افرادی همچون معلم و دیگر الگوها تأثیر می‌پذیرد و به سوی شخصیت واقعی خود حرکت می‌کند. مرحله اصلی تحول اخلاقی در رشد کودک، درونی کردن هنجارهاست که فروید از آن به عنوان یک تحول بزرگ در فرد یاد می‌کند و زمانی این تحول صورت می‌گیرد که مرجع قدرت در خلال تثبیت فرامن، درونی شود. تأثیر والدین بر تحول اخلاقی کودکان نشان می‌دهد که رفتار والدین به طور پایا با تفکر، احساس و عمل اخلاقی کودکان در ارتباط است (۲۲). یکی از بهترین راه‌هایی که می‌توانیم از طریق آن به کودکان مان بیاموزیم که استدلال اخلاقی خود را به رفتار اخلاقی مثبت تبدیل کنند، ارائه نمونه و الگو است. آموزش احترام به کودکان از طریق احترام گذاشتن به آنها یکی از راه‌های الگودهی است. احترام گذاشتن به کودکان تنها یک راه الگودهی است. چگونگی رفتار و برخورد والدین با سایر افراد از جمله دوستان، خویشاوندان و بستگان نیز از راه‌های دیگر الگودهی است که مورد استفاده قرار می‌گیرد. همان‌طور که گفته شد، چگونگی رفتار والدین هنگام تعامل با کودکان شان در خصوص موضوعات اخلاقی به صورت یک الگو درمی‌آید. همچنین والدینی که به بیان همدلی پرداخته یا استدلال اخلاقی را مورد بحث قرار می‌دهند، این کیفیات را الگودهی می‌کنند (۲۳).

بر اساس نتایج حاصل، بین سبک زندگی اسلامی والدین با مولفه‌های رشد اخلاقی فرزندشان؛ اخلاق زیست محیطی، اخلاق فردی، اخلاق در مناسبات خانوادگی، اخلاق اجتماعی و اخلاق انسانی ارتباط و همبستگی معناداری مشاهده نشده است. اما بین سبک زندگی اسلامی والدین با اخلاق متعالی فرزندان پسر ارتباط و همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد؛ بدین معنی که با افزایش سطح و میزان سبک زندگی اسلامی والدین، میزان و سطح اخلاق متعالی در فرزندان پسرشان افزایش و ارتقاء پیدا می‌کند. براساس نتایج پژوهش زاغیان و زارعی محمود آبادی (۲۴)، اگر خانواده در مسیر الگوی مطلوب خود یعنی سبک زندگی اسلامی حرکت کند، می‌تواند سبب پیشبرد اهداف والای تمدنی انقلاب اسلامی شود و به صورت خاص در جهت تربیت نسلی با اخلاقی متعالی و نیکو سرشت پیش قدم باشد. در پژوهش زنگنه و همکاران (۲۵)، نیز عنوان شده است، والدین نخستین کسانی هستند که در محیط خانواده بر خلق و خوی فرزندان تأثیر می‌گذارند و می‌توانند نگرش به عفاف را اصلاح نمایند. آنها به شیوه الگویی با برخوردها، حرکات و سکناات خود پایه‌های فضایل یا رذایل را در نهاد فرزندان بنیان می‌نهند و با اصلاح این نگرش و صدور رفتارهای عقیفانه موجبات حفظ بخشی از سلامت جامعه فراهم خواهد شد. در پژوهش غلامی همکاران (۲۶)، نتایج حاکی بود که شرکت در برنامه سبک زندگی اسلامی موجب افزایش آگاهی از ابعاد سبک زندگی و هم چنین تغییر در الگوی رفتاری می‌شود. رحمانی و همکاران (۲۷)، بعد از بررسی اهمیت خانواده قرآنی، نقش اثر گذار سبک زندگی اسلامی خانواده بر رفتار فردی و اجتماعی فرزندان را اینچنین بر می‌شمارد: در رابطه با خانواده شامل: رشد معنوی فرزندان، تکریم والدین توسط فرزندان، تسریع ازدواج و کنترل میل جنسی می‌باشد. در رابطه با مسایل اجتماعی شامل کاهش بزهکاری اجتماعی و ایجاد بصیرت سیاسی بوده و در مسایل اقتصادی شامل اعتدال در مصرف از جمله در مهریه و قناعت می‌باشد.

پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌هایی در مورد ارتباط رشد سبک زندگی اسلامی والدین با متغیرهای دیگر، از جمله عزت نفس فرزندان، مهارت‌های اجتماعی، موفقیت تحصیلی صورت گیرد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی متغیرهایی نظیر وضعیت سلامت روان، ویژگی‌های شخصیتی، و وضعیت اقتصادی و اجتماعی والدین کنترل گردد. از آنجا که در پژوهش حاضر، در بین دانش آموزان پسر مقطع

ابتدایی انجام شده پیشنهاد می شود، در بین دختران و رده های سنی بالاتر از جمله نوجوانی و جوانی چنین پژوهشی انجام گردد. پیشنهاد می شود با بکارگیری برنامه های بنیادی، آموزش شیوه های درست پرورشی و تربیتی به خانواده ها مبتنی بر آموزه های اسلامی و ترویج سبک زندگی اسلامی، در جهت شکل گیری رشد اخلاقی کودکان اقدام نمود. پیشنهاد می شود، سبک زندگی اسلامی از طریق دوره های آموزشی در مدارس و حتی رسانه های جمعی به والدین جهت تربیت کودکانی سالم و اخلاقی آموزش داده شود. همچنین در سبک زندگی اسلامی برای پرورش رشد اخلاقی در کودکان از لحاظ بعد فردی، می توان راهکارهایی همچون توجه به عواطف انسانی، مانند حفظ کرامت انسانی و برقراری پیوندهای اجتماعی همدلانه و متعهدانه را به کار برد. همچنین در بعد محیطی با توجه به اهمیت خانواده شیوه های انضباطی والدین، ایجاد فرصت و انگیزه، تعمیق دینداری می تواند مفید باشد.

محدودیت پژوهش:

پژوهش حاضر با محدودیت هایی نیز مواجه بود. در این پژوهش امکان کنترل برخی از متغیرها از جمله وضعیت سلامت روان، ویژگی های شخصیتی، وضعیت اقتصادی و اجتماعی والدین و ... وجود نداشت که به نوبه خود می تواند بخشی از واریانس متغیر وابسته را تبیین کنند. با توجه به این که تحقیق حاضر بر روی جامعه آماری دانش آموزان پسر منطقه شرق شهر تهران و والدین آن ها اجرا گردیده است، با توجه به این که بخواهیم نتایج را به دیگر استان ها و دانش آموزان مقاطع دیگر، نیز تعمیم دهیم، باید جانب احتیاط را در نظر داشت. لذا می طلبد تا پژوهش در گستره وسیع تری صورت گیرد تا این محدودیت مکانی از بین برود.

منابع:

- 1- Bagherpour, M. On the relationship between ethical behavior in organizations and organizational citizenship behavior with mediating role of spirituality in the workplace of middle school principals and assistant principals. Journal of School Psychology, 2020; 8(4): 7-24. doi: [10.22098/jsp.2020.862](https://doi.org/10.22098/jsp.2020.862)
- 2- Zhang Q., Zhao H.. An analytical overview of Kohlberg's Theory of Moral Development in College Moral Education in Mainland China. Journal of Social Sciences, 2017; 5(8): 151-160. DOI: [10.4236/jss.2017.58012](https://doi.org/10.4236/jss.2017.58012)
- 3- Bulsinki H. Factors Contributing to Moral Development of Children in Parent-Child Relation from a Moral Psychological View, 2019; 2(4): 113-135. http://ethics.riqh.ac.ir/article_12940.html?lang=fa
- 4- Hashemi, T., Arianpour, E., Mashinchi Abbasi, N. Role of Social Orientation on Moral Behavior Regarding the Mediating Role of Spirituality. Social Cognition, 2014; 3(1): 30-44. D.O.I: [20.1001.1.23223782.1393.3.1.3.9](https://doi.org/20.1001.1.23223782.1393.3.1.3.9)
- 5- Shahbazi, M., Golzari, M., Borjali, A. Effectiveness of a healthy lifestyle based on the World Health Model on death anxiety among elderly people of Ilam. Journal of Sabzevar University of Medical Sciences, 2015; 22(3): 308-316. https://jsums.medsab.ac.ir/article_565.html?lang=en
- 6- Bereke L. Psychology of Development, translated by Yahya Seyed Mohammadi (1402), Arsbaran Publications, 57th edition; 2001
- 7- Karimi A, Karsazi H, Fazeli Mehrabadi A. Role of Depression, Anxiety, and Stress Symptoms in Adolescent Psychological Well-being: Moderating Effect of Religious Orientation. Pajouhan Sci J 2021; 19 (2) :58-65 URL: <http://psj.umsha.ac.ir/article-1-671-fa.html>
- 8- Mashak, R. Investigating the Role of Mothers' Practical Adherence to Religious Teachings on Children's Psychological Well-Being. Woman Cultural Psychology (The Former Woman and Culture), 2022; 14(53): 13-25. D.o.i: [20.1001.1.20088426.1401.14.53.2.7](https://doi.org/20.1001.1.20088426.1401.14.53.2.7)

- 9- Zhang Q., Zhao H.. An analytical overview of Kohlberg's Theory of Moral Development in College Moral Education in Mainland China. Journal of Social Sciences, 2017; 5(8): 151-160. DOI: [10.4236/jss.2017.58012](https://doi.org/10.4236/jss.2017.58012)
- 10- Doris J.M.. The Moral Psychology Handbook Research Group. New York: Oxford University Press Inc; 2012
- 11- Hashemi, T., Arianpour, E., Mashinchi Abbasi, N. Role of Social Orientation on Moral Behavior Regarding the Mediating Role of Spirituality. Social Cognition, 2014; 3(1): 30-44. [DOI: 10.1001.1.23223782.1393.3.1.3.9](https://doi.org/10.1001.1.23223782.1393.3.1.3.9)
- 12- Alioat, S. K. H., & El Keshky, M. E. S. (2020). Cognitive flexibility as the mediator between unemployment anxiety and psychological wellbeing among university students with disabilities. Art Humanit, 28, 299-321. DOI: [10.4197/Art.28-14.10](https://doi.org/10.4197/Art.28-14.10)
- 13- Bagherpur, M. The Relationship of Religious Beliefs and Islamic Lifestyle with Job Performance of Elementary School Teachers. Islamic Perspective on Educational Science, 2018; 6(11): 93-110. doi: [10.30497/edus.2018.71332](https://doi.org/10.30497/edus.2018.71332)
- 14- Zarean M., Fazilian N.. Factors affecting the realization of the Islamic lifestyle in the family from the perspective of the scholars of Sisteran Seminary. Islam and Social Studies, 2018; 6(4): 129-144. D.o.i: [10.22081/jiss.2019.67073](https://doi.org/10.22081/jiss.2019.67073)
- 15- Kaviani M. Islamic life style and its measurement tool, Q3, Qom: Hozah Research and University; 2012
- 16- Lotfabadi H. Criticizing Piaget, Kohlberg, and Banduras Moral Development Theories and Presenting a New Model for Research on Iranian School Students Moral Development. Educational Innovations, 2005; 4(1): 79-110. https://noavaryedu.oerp.ir/article_78770.html?lang=en
- 17- Factors Contributing to Moral Development of Children in Parent-Child Relation from a Moral Psychological View. , 2019; 2(4): 113-135. D.o.i: [10.22034/ETHICS.2023.50682.1591](https://doi.org/10.22034/ETHICS.2023.50682.1591)
- 18- Mikayili N., Esrafil H., Beshrpour S. Designing and testing the causal model of the relationship between Islamic lifestyle, wisdom and moral intelligence with the tendency to risky behavior: the mediating role of psychological well-being (scientific paper of the Ministry of Science). Culture in Islamic University, 2018; 9(1): 81-100
- 19- Shua Kazemi, M., Seyeda Athena M.M.H.O., Farzaneh N.. Explaining the religious teachings of parents in the moral development of primary school children. Scientific Journal of Islamic Education, 2016; 23(29): 107-120. https://iej.ihu.ac.ir/article_200910.html?lang=fa
- 20- Peyman Nia B., Broumandnasab M.. The relationship between parents' parenting styles and adolescents' moral development based on Kohlberg's puzzles of moral development. National Congress of Child and Adolescent Psychology; 2012
- 21- Bulsinki H. Factors Contributing to Moral Development of Children in Parent-Child Relation from a Moral Psychological View. , 2019; 2(4): 113-135.
- 22- Shua Kazemi M., Mir Mohammad Hossein Oshani S.A., Naqib F.. Explaining the religious teachings of parents in the moral development of primary school children. Quarterly Journal of Research in Islamic Education, 2014; 23(29): 14.

- 23- Lickona T.. Raising good children: Helping your child through the stages of moral development. Toronto: Bantam Books; 1983
- 24- Zaghian, I., Zareei, H. The role of the Islamic family lifestyle in the realization of the Iranian Islamic model of progress. *Islamic-Iranian Family Studies Journal*, 2021; 1(1): 1-18. doi: [10.30495/iifs.2021.685873](https://doi.org/10.30495/iifs.2021.685873)
- 25- Zanganeh M, Bahari M R, Mohammady Monfared B. Investigating the Role of the Family in Improving Attitudes Toward Chastity and Maintaining Community Health. *Islamic Life Style* 2021; 5 (3) :1-9
URL: <http://islamiclifej.com/article-1-871-fa.html>
- 26- Gholami, S., ahmadi, S., mohammadi, H. Effectiveness of Islamic lifestyle program on awareness of lifestyle factors and changing patterns of family behavior in female-headed households. *The Women and Families Cultural-Educational*, 2019; 14(47): 7-22. D.O.R: [20.1001.1.26454955.1398.14.47.1.7](https://doi.org/20.1001.1.26454955.1398.14.47.1.7)
- 27- Rahmani Nodouzghi R., Mohammadzadeh F.. The effect of the Islamic lifestyle of the family on the individual and social behavior of the children, National scientific-research conference on lifestyle, Taibad; 2015